PRACE NAUKOWE
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS
of Wrocław University of Economics

Nr 425

Ekonomia – finanse – bankowość

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Joanna Świrska-Korłub
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Barbara Cibis
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych
www.pracenaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-579-7

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail:econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp **7**

Maria Bucka, Agata Zagórowska: Zróżnicowania wewnątrzregionalne i ich implikacje dla rozwoju województwa opolskiego. Wybrane aspekty (Intraregional differences and their implications for the development of the Opole Voivodeship. Selected aspects) 9

Anna Bruska, Iwona Pisz: Logistyka a zarządzanie cyklem kapitału pracującego – rozwiązania stosowane w skali przedsiębiorstwa (Logistics vs. working capital cycle management – solutions used in enterprise scale)... 24

Krzysztof Ćwieląg: Audyt wewnętrzny w kształtowaniu racjonalnej gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego (Internal audit in the shaping of rational financial management of self-government entities)..... 40

Adam Czerwiński: Ocena wiarygodności internetowych serwisów ubezpieczeniowych w Polsce (Credibility assessment of insurance web sites in Poland) 63

Sabina Kauf, Agnieszka Tłuczak: CSR i jego rola w generowaniu korzyści ekonomicznych – w świetle wyników badań (CSR and its importance for the financial result generating of the company – in the light of research results 73

Maja Krasucka: Przejawy finansyzacji na rynku kredytów dla MSP (The symptoms of financialization on loans market for small and medium-sized enterprises (SMEs)) 83

Marta Maciejasz-Świątkiewicz: Zachowania finansowe dzieci – problem finansów czy psychologii? Dylematy metodologiczne (Financial behaviour of children – financial or psychological problem? Methodological dilemma).... 101

Jarosław Olejniczak: Znaczenie udziałów w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa dla budżetów gmin miejskich województwa dolnośląskiego w latach 1996-2014 (Significance of share in state income taxes for the budgets of municipalities of the Lower Silesia Voivodeship in the years 1996-2014) 111

Jacek Pieczonka: Jakość życia na obszarach wiejskich według młodzieży w kontekście podejmowania decyzji o miejscu rozpoczęcia aktywności zawodowej (Quality of life in rural areas according to young people in the context of making decisions about the place of studying and starting professional activity) 125

Johannes Platje, Robert Poskart, Diana Rokita-Poskart: Źródła finansowania wydatków konsumpcyjnych studentów opolskiego ośrodka akademickiego (Sources of financing of consumption expenditure of students from Opole academic centre)..... 141
Mariola Willmann: Odwrócony kredyt hipoteczny jako źródło uposażenia emerytalnego (Reverse mortgage as a source of pension equipment)..... 152

Wstęp

Tytuł niniejszego zeszytu Prac Naukowych „Ekonomia – finanse – bankowość" sugeruje, że artykuły w nim opublikowane dotyczą szerokiego spektrum zagadnień. Autorzy skorzystali z potencjału wynikającego z takiego sfomułowania tytułu i opracowali zestaw artykułów związanych z każdym z wymienionych obszarów. Dodatkowo część prac ma charakter interdyscyplinarny, co utrudnia ich jednoznaczne zaklasyfikowanie. Ponieważ autorzy wywodzą się głównie z Uniwersytetu Opolskiego, część prezentowanych artykułów dotyczy regionu opolskiego jako obszaru badawczego.

W obrębie ekonomii mieszczą się teksty autorstwa M. Buckiej i A. Zagórowskiej, J. Pieczonki oraz J. Platje, R. Poskarta i D. Rokity-Poskart. Duża część prac dotyczy finansów, jednak odnoszą się one do różnych ich obszarów. Do obszaru tematycznego dotyczącego finansów przedsiębiorstw zaliczają się opracowania S. Kauf i A. Tłuczak, A. Bruskiej i I. Pisz oraz M. Krasuckiej. Druga grupa zagadnień w obrębie finansów dotyczy finansów publicznych i samorządowych. W tym nurcie mieszczą się prace K. Ćwieląga i J. Olejniczaka. Kolejnym uwzględnionym w publikacji obszarem finansów są finanse osobiste, których dotyczy artykuł M. Maciejasz-Świątkiewicz. Ostatnia grupa artykułów jest poświęcona bankowości i ubezpieczeniom. Można do niej zaliczyć prace A. Czerwińskiego oraz M. Willmann.

Zaproponowana w niniejszych Pracach Naukowych tematyka stanowi wyraz uznania dla Pani Profesor Ewy Bogackiej-Kisiel, wieloletniego pracownika Katedry Finansów i Rachunkowości Uniwersytetu Opolskiego oraz Katedry Finansów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Tematy zawartych w tym opracowaniu prac stanowią próbę nawiązania do szerokich zainteresowań naukowych Pani Profesor, na której pomoc i wsparcie zespół pracowników mógł liczyć zawsze, bez względu na okoliczności.

Autorzy prac zawartych w niniejszej książce mają nadzieję, że będzie ona przyczynkiem do dyskusji na szeroko zakrojone tematy z dziedziny ekonomii, finansów i bankowości. Chcieliby również, by publikacja była prezentem dla Pani Profesor Ewy Bogackiej-Kisiel, świadczącym o ich ogromnym szacunku dla Niej, a także ich wyrazem wdzięczności za Jej pracę na rzecz całego środowiska naukowego.

Marta Maciejasz-Świątkiewicz

PRACE NAUKOWE UNIWERSYTETU EKONOMICZNEGO WE WROCŁAWIU
RESEARCH PAPERS OF WROCŁAW UNIVERSITY OF ECONOMICS nr 425 • 2016

Ekonomia – finanse – bankowość

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

Maria Bucka, Agata Zagórowska
Uniwersytet Opolski
e-mails: bucka@uni.opole.pl; azagorowska@uni.opole.pl

ZRÓŻNICOWANIA WEWNĄTRZREGIONALNE I ICH IMPLIKACJE DLA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO. WYBRANE ASPEKTY

INTRAREGIONAL DIFFERENCES AND THEIR IMPLICATIONS FOR THE DEVELOPMENT OF THE OPOLE VOIVODESHIP. SELECTED ASPECTS

DOI: 10.15611/pn.2016.425.01

Streszczenie: Dywersyfikacja rozwoju, występująca na każdym poziomie i w każdym wymiarze działalności społeczno-gospodarczej, powodowana jest wieloma czynnikami, wśród których, obok czynników przyrodniczych i kulturowych, do najważniejszych zalicza się czynniki o charakterze ekonomicznym oraz czynniki o charakterze społecznym. Głębokość dywersyfikacji może przesądzać o dalszym rozwoju określonego obszaru. W artykule poddano analizie wybrane czynniki składające się na specyfikę województwa opolskiego. Ocenie zostały poddane wybrane wielkości bezwzględne: liczby podmiotów gospodarczych, liczby ludności zamieszkującej powiaty województwa opolskiego, liczby pracujących i bezrobotnych oraz wskaźniki: przyrostu naturalnego, stopy bezrobocia, salda migracji. Celem opracowania było uzyskanie odpowiedzi na pytanie, które z nich istotnie przyczyniają się do wewnątrzregionalnego zróżnicowania tego regionu oraz jakie będą w związku z tym implikacje i kierunki niezbędnych działań dla jego dalszego rozwoju.

Słowa kluczowe: rozwój, region, demografia, rynek pracy, przedsiębiorczość.

Summary: Diversification of development occurring at every level and in every aspect of socio-economic activity, is caused by many factors among which besides natural and cultural factors, the most important are economic and social ones. The depth of diversification can determine further development of the area. The article analyses selected factors contributing to the specificity of the Opole Voivodeship and assesses selected absolute values: the number of operators, the number of people living in counties of the Opole Voivodeship, the number of employed and unemployed as well as indicators of natural growth, unemployment, migration balance. The aim of the study was to answer the question, which of them contributed significantly to the intraregional diversity of the region and implications and directions of the necessary actions for its further development.

Keywords: development, region, demography, labour market, entrepreneurship.

1. Wstęp

O poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego regionu decyduje wiele czynników. Każdy region, powiat, miasto czy gmina mają charakterystyczne dla siebie czynniki rozwoju, wynikające z naturalnych uwarunkowań lub historycznej akumulacji zasobów. Zasoby są jednak ograniczone, lecz jeżeli się założy, że w ujęciu dynamicznym są one funkcją nieskończonego rozwoju zasobów wiedzy ludzkiej, to regiony, w których występuje odpowiednia kombinacja ilościowych i jakościowych cech zasobów ludzkich i ich wykorzystanie, będą szybciej się rozwijały [Zagórowska 2010, s. 34]. Obok czynników przyrodniczych i kulturowych, do najważniejszych zalicza się czynniki o charakterze ekonomicznym oraz czynniki o charakterze społecznym. Dla województwa opolskiego stanowiącego składową historycznego Śląska, który uzupełniają dwa silne województwa: dolnośląskie i śląskie, jednym z warunków dalszego rozwoju jest zmniejszanie lokalnych dysproporcji. Z tego punktu widzenia analiza wybranych czynników może stanowić wstęp do mapowania odpowiednio sprofilowanych działań. O wyborze czynników decydowały specyfika regionu i dostępność danych. Wśród czynników o charakterze ekonomicznym możemy wskazać takie, jak np. nasycenie regionu przedsiębiorczością i poziom wyposażenia w infrastrukturę techniczną. Czynniki społeczne związane są w głównej mierze z cechami rynku pracy oraz demografią. W opracowaniu, którego celem było ukazanie intraregionalnych zróżnicowań województwa opolskiego, na potrzeby analizy wzięto pod uwagę zmiany zachodzące w obszarze:

- demografii,
- rynku pracy,
- przedsiębiorczości.

Ocenie zostały poddane wybrane wielkości bezwzględne: liczby podmiotów gospodarczych, liczby ludności zamieszkującej powiaty województwa opolskiego, liczby pracujących i bezrobotnych oraz wskaźniki: przyrostu naturalnego, stopy bezrobocia, salda migracji. Podstawowe źródło informacji statystycznych stanowiły dane sprawozdawczości publikowanej przez Główny Urząd Statystyczny, Wojewódzki Urząd Statystyczny oraz Wojewódzki Urząd Pracy w Opolu. Charakter dostępnych danych oraz sposób ich agregowania w znacznym stopniu zdeterminowały kształt niniejszego opracowania.

2. Charakterystyka województwa opolskiego

Województwo opolskie stanowi wyodrębnioną jednostkę obszaru kraju, której struktury przyrodnicze, demograficzne, gospodarcze, infrastrukturalne, osadnicze i przestrzenne pozwalają uznać ten obszar jako historycznie ukształtowany region. Jest on również regionem administracyjnym. Województwo opolskie położone jest w południowo-zachodniej części kraju, między dwoma dużymi aglomeracjami: śląską i dolnośląską. Od południa graniczy z Republiką Czeską, od północy – z woje-

wództwami wielkopolskim i łódzkim. Pod względem geograficznym ok. 75% powierzchni województwa stanowi Nizina Śląska, pozostały obszar przypada na tereny górskie Sudetów Wschodnich (Góry Opawskie), Przedgórza Sudeckiego i Wyżyny Śląskiej (grzbietu Chełma z Górą św. Anny) oraz Wyżyny Woźnicko-Wieluńskiej (Próg Woźnicki). W ukształtowaniu powierzchni przeważają zatem tereny nizinne. Województwo opolskie zajmuje 9412 km^2, co stanowi 3% powierzchni Polski (16. miejsce wśród województw) [Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego… 2014, s. 23]. Region zamieszkuje 1000,9 tys. osób, czyli 2,8% ludności kraju (odpowiednio 15. miejsce). Województwo opolskie jest najmniejszym obszarowo regionem w kraju oraz jednym z najmniejszych pod względem potencjału ludnościowego (przed lubuskim). Na tle kraju wyróżnia się wysokim, ujemnym saldem migracji, w większości spowodowanym zagranicznymi wyjazdami zarobkowymi (głównie do Niemiec). Ponad połowa ludności województwa mieszka w miastach. Sieć osadniczą województwa tworzy 35 miast, na czele z Opolem, będącym ośrodkiem gospodarczym, usługowym, kulturalnym, akademickim i naukowym. Poza Opolem przeważają miasta średnie i małe. Administracyjnie województwo opolskie dzieli się na 12 powiatów, w tym 1 powiat grodzki (Opole) oraz 71 gmin (w tym 3 miejskie, 32 miejsko-wiejskie i 36 wiejskich). Układ osadniczy regionu jest równomiernie rozwinięty, a do największych miast należą: Opole, Kędzierzyn-Koźle, Nysa, Brzeg i Kluczbork [Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego… 2013, s. 7]. Typowe dla województwa opolskiego są wsie, będące dużymi jednostkami osadniczymi, charakteryzujące się wysokim stopniem urbanizacji. Województwo opolskie jest regionem pogranicza w sensie społeczno-kulturowym. To obszar styku różnych kultur. Zróżnicowanie kulturowe regionu przejawia się we współżyciu i w obcowaniu Ślązaków, stanowiących 30% ogółu mieszkańców, oraz Polaków przybyłych na Śląsk po 1945 r. z Kresów Wschodnich i centralnej Polski. Akceptacja wielokulturowości i otwartość na inne narody to zasadnicze elementy tożsamości regionalnej społeczności województwa opolskiego, a właściwie Śląska Opolskiego. Historyczne uwarunkowania wpłynęły na rozwój regionu oraz potencjał społeczny i gospodarczy przyczyniły się do wewnętrznych zróżnicowań.

3. Uwarunkowania demograficzne rozwoju województwa opolskiego

Jako wskaźniki potencjału demograficznego regionu przyjęto liczbę ludności, przyrost naturalny oraz ruch wędrówkowy ludności (tab. 1, 2).

Jak wynika z danych zawartych w tab. 1 w województwie opolskim według stanu w dniu 31 grudnia 2014 r. mieszkało 1000,9 tys. osób, co stanowiło 2,6% ogółu ludności Polski (15. miejsce w kraju). W 2014 r. nastąpił spadek liczby ludności w odniesieniu do roku bezpośrednio poprzedzającego (spadek ludności o 0,35% w 2014 r. w stosunku do 2013 r.). W przekroju terytorialnym w końcu 2014 r. naj-

Tabela 1. Potencjał demograficzny w powiatach województwa opolskiego w 2014 r.

Powiaty	Liczba ludności	Struktura	Dynamika rok poprzedni = 100,00%		Przyrost naturalny	Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców
			2013/2012	2014/2013		
Brzeski	91 543	9,15	99,61	99,52	–97	–1,1
Głubczycki	47 262	4,72	99,08	99,60	–146	–3,1
Kędzierzyńsko-kozielski	96 715	9,66	99,29	99,52	–198	–2,0
Kluczborski	66 977	6,70	99,55	99,60	–101	–1,5
Krapkowicki	64 850	6,48	99,58	99,59	–29	–0,4
Namysłowski	42 809	4,28	99,70	99,83	–101	–2,4
Nyski	139 967	13,98	99,32	99,53	–357	–2,5
Oleski	65 547	6,55	99,68	99,84	–33	–0,5
Opolski	133 203	13,31	99,94	99,99	+7	+0,1
Prudnicki	56 608	5,66	99,25	99,61	–123	–2,2
Strzelecki	75 803	7,57	99,39	99,64	–24	–0,3
Miasto Opole	119 574	11,94	99,18	99,52	–13	–0,1
Województwo opolskie	1 000 858	100,00	99,43	99,65	–1 215	–1,2

Źródło: [Rocznik statystyczny województwa opolskiego 2015, s. 37].

więcej ludności mieszkało w powiatach: nyskim (140,0 tys., tj. 14,0% ogółu mieszkańców), opolskim (133,2 tys., tj. 13,3%) oraz mieście Opole (120,1 tys., tj. 12,0%). W omawianym roku najmniej mieszkańców liczyły powiaty: namysłowski (42,8 tys., tj. 4,3%) i głubczycki (47,3 tys., tj. 4,7%). W porównaniu z 2013 r. we wszystkich powiatach wystąpił spadek liczby ludności. Największy odnotowano w mieście Opole, powiecie brzeskim i kędzierzyńsko-kozielskim (spadek o 0,48%). Spadek ludności w skali zarówno całego województwa opolskiego, jak i jego powiatów jest efektem ujemnego przyrostu naturalnego oraz ujemnego salda migracji ludności na pobyt stały. Powodem zmniejszania się liczby ludności i utrzymującego się od lat ujemnego przyrostu naturalnego jest brak poczucia bezpieczeństwa ekonomicznego i zmiany kulturowe zachodzące w życiu społeczeństwa województwa opolskiego. W 2014 r. przyrost naturalny osiągnął ujemną wartość − wynosił –1215, i był niższy niż rok wcześniej, gdy wynosił –2040. W przeliczeniu na 1000 ludności przyrost naturalny kształtował się na poziomie –1,2. We wszystkich powiatach województwa opolskiego odnotowano ujemny przyrost naturalny, przy czym najniższy w powiecie strzeleckim (–0,3) i mieście Opole (–0,1), a najwyższy ujemny w powiecie głubczyckim (–3,1). Na uwagę zasługuje fakt, iż w 2014 r. w powiecie opolskim odnotowano dodatni przyrost naturalny jako wynik suburbanizacji. Wskaźnik przyrostu naturalnego wykazuje wysokie zróżnicowanie wewnątrzregionalne.

Zmienną demograficzną mającą istotny wpływ na stabilność demograficzną i gospodarczą regionu jest ruch wędrówkowy ludności. W roku 2014 odnotowano ujemne saldo migracji, które zarówno w odniesieniu do całego województwa, jak i poszczególnych powiatów utrzymywało się na dość wysokim poziomie, z wyjątkiem powiatu opolskiego, w którym saldo migracji było dodatnie, co potwierdza zjawisko pracy w mieście Opole, a zamieszkania poza jego granicami administracyjnymi. Największy odpływ mieszkańców miał miejsce w powiatach nyskim, brzeskim, kędzierzyńsko-kozielskim oraz strzeleckim. Jest to sytuacja o tyle niepokojąca, że również w tych powiatach odnotowano najniższy przyrost naturalny. Odpływ ludności z danego obszaru zmienia nie tylko liczbę jego ludności, ale też jej strukturę i często wiąże się z przenoszeniem przyrostu demograficznego poza ten obszar. Można zatem wnioskować, że mamy tam do czynienia z procesem wyludniania się oraz intensyfikacją starzenia się ludności i zasobów pracy.

W przyszłości może to być poważnym zagrożeniem dla rynku pracy w wyniku ubytku głównie młodych i dobrze wykształconych mieszkańców. We wszystkich powiatach odnotowano ujemne saldo migracji w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Najniższe saldo odpływu ludności zanotowano w powiecie namysłowskim i prudnickim oraz mieście Opole. Migracje zagraniczne województwa opolskiego stanowiły 9,1% ogółu migracji krajowych, co w zestawieniu z udziałem ludności badanego obszaru w ogólnej liczbie ludności Polski – 2,6% – świadczy o wyjątkowym w skali kraju natężeniu tego zjawiska. Charakterystyczne dla województwa opolskiego jest zróżnicowanie przestrzenne migracji wewnętrznych i zewnętrznych, wynikające ze specyfiki tego terytorium przejawiającej się w podziale ludności na deklarującą narodowość polską i niepolską (mapa na rys. 1). Ta ostatnia bowiem związana jest od powojnia z niemieckim rynkiem pracy, co znajduje odzwierciedlenie w rozmiarach i dominacji migracji zagranicznych.

Ujemne saldo migracji wynika zarówno z emigracji zarobkowej za granicę, przez co województwo opolskie zaliczone zostało do regionów migracyjnych (z powodu długotrwałego odpływu ludności), jak i z dużego nasilenia wyjazdów do większych ośrodków w kraju. Migracje osłabiają kapitał zarówno ludzki, jak i społeczny. W pierwszym przypadku ma to związek z ubytkiem zasobów ludzkich w wymiarze ilościowym i jakościowym. Wyjeżdżają bowiem, jak dowodzą badania R. Jończego, M. Rostropowicz-Miśko, R. Rauzińskiego, ludzie w wieku zdolności do pracy i stosunkowo dobrze wykształceni. W sytuacji niżu demograficznego oraz z punktu widzenia rozwoju gospodarczego zjawisko to należy ocenić negatywnie – jako zagrożenie dla rozwoju opisywanego regionu. Migracje zagraniczne zaburzają także ważny element kapitału społecznego, jakim są relacje interpersonalne, generując na poziomie rodziny eurosieroctwo czy problemy starszych rodziców emigrantów [Rostropowicz-Miśko, Zagórowska 2014]. Wybrane problemy starszych mieszkańców województwa opolskiego w kontekście zagranicznych migracji zarobkowych ich dzieci [*Społeczne skutki zagranicznych*… 2014] osłabiają więzi społeczne, w wyniku czego następuje dezintegracja lokalnych społeczności i niepodejmowanie wspól-

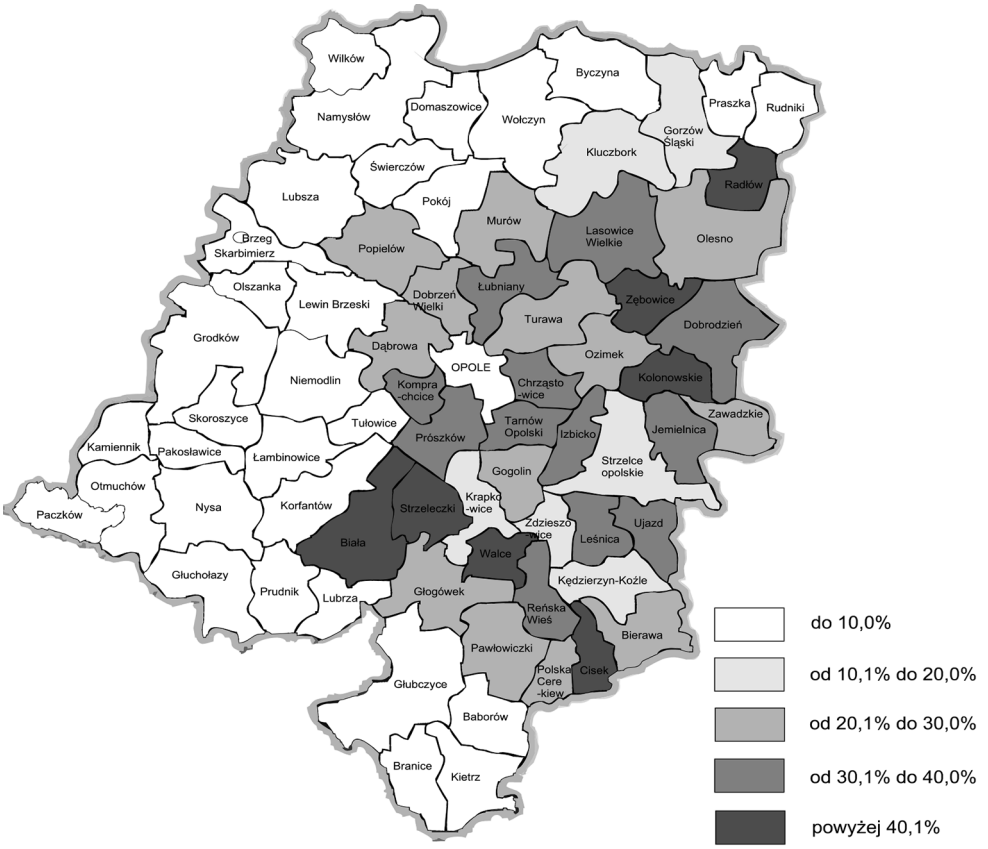

Rys. 1. Ludność deklarująca narodowość niepolską w gminach województwa opolskiego w 2002 r.

Źródło: [Rostropowicz-Miśko 2007, s. 69].

nych inicjatyw, co przekłada się na niską przedsiębiorczość. Ponadto niekorzystna relacja napływu ludności na dany obszar do odpływu ludności z tego obszaru, nazywana wskaźnikiem atrakcyjności, we wszystkich powiatach jest mniejsza od jedności, co świadczy o małej ich atrakcyjności. Migracje zarówno zagraniczne, jak i poza region pogłębiają proces starzenia się ludności. Jego intensywność w poszczególnych jednostkach terytorialnych jest wypadkową negatywnego kształtowania się ruchu naturalnego, którego przejawem jest spadek dzietności, powodujący zmiany w strukturze ludności według wieku z charakterystycznym wzrostem odsetka osób starszych wiekiem, co łącznie tworzy imperatyw dostosowania gospodarki do potrzeb rosnącej populacji ludzi starszych.

Analizując zaprezentowane dane ilustrujące przebieg zjawisk i procesów demograficznych, w tym przyrostu naturalnego i procesów migracyjnych, obserwuje się

Tabela 2. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały w 2014 r. w powiatach województwa opolskiego

Powiaty	Saldo migracji na pobyt stały		Saldo migracji wewnętrznych	Saldo migracji zagranicznych
	w liczbach bezwzględnych	na 1000 mieszkańców		
Brzeski	–336	–3,7	–230	–106
Głubczycki	–143	–3,0	–123	–19
Kędzierzyńsko--kozielski	–329	–3,4	–167	–162
Kluczborski	–164	–2,4	–116	–48
Krapkowicki	–167	–2,6	–33	–134
Namysłowski	–64	–1,5	–5	–59
Nyski	–479	–3,4	–6	–138
Oleski	–186	–2,8	–76	–110
Opolski	+84	0,6	423	–339
Prudnicki	–90	–1,6	–6	–84
Strzelecki	–259	–3,4	8	–267
Miasto Opole	–128	–1,1	–25	–103
Województwo opolskie	–2260	–2,3	–690	–1560

Źródło: [Rocznik statystyczny województwa opolskiego 2015, s. 37].

dużą ich rozpiętość świadczącą o tym, jak bardzo pod tym względem zróżnicowane wewnętrznie jest województwo opolskie.

4. Sytuacja na lokalnych rynkach pracy Opolszczyzny ze szczególnym uwzględnieniem bezrobocia

Bezrobocie oznacza sytuację, w której podaż siły roboczej przewyższa popyt na nią, powodując stan nierównowagi na rynku pracy. Jest to jeden z głównych czynników wpływających negatywnie na rozwój społeczno-gospodarczy na poziomie zarówno makro-, jak i mikroekonomicznym. Rozległość możliwych skutków jest duża: od stagnacji gospodarczej po niewykorzystanie dostępnego potencjału siły roboczej, niższą produkcję, mniejsze wpływy do budżetu oraz większe wydatki na zasiłki i inne formy pomocy społecznej. Ponadto przyczynia się do migracji, powoduje frustrację i niezadowolenie społeczne, a w konsekwencji prowadzi do marginalizacji, wykluczenia społecznego, a także patologii. Jest to zjawisko niepożądane tak z punktu widzenia gospodarczego, jak i społecznego rozwoju regionu. Ze względu na fakt, że bezrobocie jest zjawiskiem złożonym oraz ze względu na trudności w dostępie do danych empirycznych umożliwiających dokonanie oceny zróżnicowania wewnątrz regionu na poziomie NTS 4 (powiatów), a także na objętość niniejszego

opracowania, ograniczono się do przedstawienia podstawowych wskaźników, takich jak: liczba pracujących na 1000 mieszkańców, liczba bezrobotnych oraz stopa bezrobocia. Niemniej należy zaznaczyć, że zachodzi obustronna zależność między rynkiem pracy a procesami demograficznymi [Witkowski 2002], gdyż rynek pracy, będący w nierównowadze przybierającej postać bezrobocia, z jednej strony staje się czynnikiem wypychającym i przyczynia się do intensyfikacji migracji, które osłabiają presję podaży pracy na rynku, z drugiej strony brak miejsc pracy przy dużej nadwyżce poszukujących pracy prowadzi często do odkładania decyzji prokreacyjnych [Kotowska, Sztanderska 2007, s. 13-46], a te przekładają się na niską dzietność, spadek zasobów pracy, ich starzenie się i depopulację.

Tabela 3. Wybrane wskaźniki bezrobocia w powiatach województwa opolskiego (stan z 31 grudnia 2014 r.)

Powiaty	Pracujący na 1000 mieszkańców	Liczba bezrobotnych		Dynamika rok poprzedni = 100,00%		Stopa bezrobocia			
						ogółem		kobiety	mężczyźni
		2013	2014	2013/2012	2014/2013	2013	2014		
Brzeski	169	6 905	5 055	109,4	73,21	22,6	17,5	19,4	15,3
Głubczycki	174	3 216	2 730	95,5	84,89	19,1	16,7	19,6	14,3
Kędzierzyńsko--kozielski	209	4 980	4 099	101,2	82,31	14,6	12,4	14,0	10,8
Kluczborski	170	3 178	2 626	98.4	82,63	15,0	12,7	15,0	9,9
Krapkowicki	276	2 591	2 340	96,5	90,31	10,6	8,9	10,8	6,6
Namysłowski	158	2 770	2 308	101,1	83,32	19,4	16,3	20,1	14,3
Nyski	153	8 966	7 234	93,7	80,68	20,2	17,1	17,6	16,1
Oleski	160	2 455	2 048	97,4	83,42	10,4	8,6	9,9	7,4
Opolski	154	5 432	4 525	102,5	83,30	13,8	11,8	12,7	10,8
Prudnicki	146	3 766	3 237	107,2	85,95	20,8	18,1	19,1	16,7
Strzelecki	180	2 492	1 958	94,9	78,57	10,8	8,6	9,3	7,2
Miasto Opole	431	4 885	4 201	97,9	85,98	6,9	5,9	6,1	5,9
Województwo opolskie	206	51 636	42 361	99,7	82,04	14,3	12,0	13,1	10,6

Źródło: dane Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Opolu [Rocznik statystyczny województwa opolskiego 2015 r., s. 57-58] .

Oceniając wskaźniki zawarte w tab. 3, można stwierdzić, że cechą charakterystyczną województwa opolskiego jest znaczne zróżnicowanie terytorialne zjawiska bezrobocia. Na koniec grudnia 2014 r. stopa bezrobocia w poszczególnych powiatach wahała się od 5,9% w mieście Opolu do 18,1% w powiecie prudnickim. W roku 2014 wśród ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w województwie opolskim większość stanowiły kobiety. Potwierdza to wskaźnik stopy bezrobocia, który ukształ-

tował się na wyższym poziomie wśród kobiet niż w grupie mężczyzn. Położenie kobiet na lokalnych rynkach pracy znaczniej się dywersyfikuje i w wielu powiatach jest bardziej niekorzystne w porównaniu z mężczyznami. W roku 2014 najwyższa stopa bezrobocia kobiet ma miejsce w powiatach o najwyższej stopie bezrobocia: namysłowskim, głubczyckim i brzeskim. Najkorzystniej przedstawia się sytuacja kobiet w mieście Opole, powiecie strzeleckim i oleskim. Oceniając problem bezrobocia w latach 2013-2014 według liczby zarejestrowanych bezrobotnych, można stwierdzić, że najtrudniejsza sytuacja ma miejsce w powiatach: brzeskim, nyskim, prudnickim i głubczyckim. Wprawdzie widoczny jest spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych w całym województwie i we wszystkich powiatach, jednak w dalszym ciągu stopa bezrobocia utrzymuje się na wysokim − dwucyfrowym, poziomie, kształtując się powyżej średniej krajowej. W roku 2014 najwyższą dynamikę spadku odnotowano w powiatach brzeskim (o około 27% względem 2013 r.) i strzeleckim (o około 21,4% w stosunku do 2013 r.). Najniższa dynamika spadku liczby zarejestrowanych bezrobotnych wystąpiła na obszarze powiatu krapkowickiego (o około 9,7% względem 2013 r.). Liczba pracujących w gospodarce narodowej na 1000 mieszkańców to kolejny wskaźnik ukazujący zróżnicowanie wewnątrzregionalne województwa opolskiego. W roku 2014 w województwie opolskim na 1000 mieszkańców pracowało 206 osób, czyli pracę znajdował co piąty mieszkaniec województwa. Korzystnie przedstawiała się sytuacja w powiecie kędzierzyńsko-kozielskim (209) oraz krapkowickim (276), w których są to wartości porównywalne do wartości województwa. Najkorzystniejsza sytuacja była w mieście Opole: liczba pracujących przypadająca na 1000 mieszkańców była tu dwukrotnie większa niż dla województwa. W pozostałych powiatach wskaźnik ten kształtował się znacznie poniżej wskaźnika obliczonego dla województwa.

Ocena zjawiska bezrobocia w przekroju przestrzennym wykazała spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych we wszystkich powiatach. Należy jednak podkreślić, że w 2014 r. odnotowano znaczne zróżnicowanie w poziomie stopy bezrobocia, a skrajne przypadki dotyczyły powiatu prudnickiego, mającego wysoką stopę bezrobocia rejestrowanego (18,1%), i miasta Opole, odznaczającego się bardzo niską stopą bezrobocia (5,9%).

5. Zróżnicowanie przedsiębiorczości w województwie opolskim

Sytuacja na rynku pracy w dużej mierze jest uzależniona od możliwości tworzenia nowych miejsc pracy, a więc od liczby i struktury funkcjonujących podmiotów gospodarczych. We współczesnej gospodarce ważną rolę odgrywają podmioty gospodarcze prowadzące działalność na małą i średnią skalę, które kojarzą się z pojęciem przedsiębiorczości. W związku z tym wyznacznikiem przedsiębiorczości mieszkańców województwa opolskiego może być liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, w tym z sektora małych i średnich przedsiębiorstw. W województwie opolskim według stanu na koniec grudnia 2014 r. w rejestrze REGON zarejestro-

Tabela 4. Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w REGON według liczby pracujących w powiatach województwa opolskiego w 2014 r.

Powiat	Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w systemie REGON					Dynamika rok 2013 = 100,00%				
	ogółem	0-9	10-49	50-249	>250	ogółem	0-9	10-49	50-249	>250
Brzeski	10 062	9 718	290	47	7	99,6	99,5	101,0	97,9	100,0
Głubczycki	4 007	3 823	139	38	7	99,9	99,8	102,2	97,4	100,0
Kędzierzyńsko--kozielski	9 081	8 685	318	70	8	100,6	100,6	101,3	95,9	100,0
Kluczborski	6 259	6 019	202	40	3	99,1	99,0	103,6	100,0	100,0
Krapkowicki	4 880	4 639	194	45	2	99,4	99,3	100,5	100,0	100,0
Namysłowski	4 264	4 106	137	20	1	100,2	100,1	103,8	100,0	100,0
Nyski	13 846	13 272	491	74	6	99,0	98,9	99,6	100,0	100,0
Oleski	5 496	5 247	213	29	7	101,3	101,2	102,9	100,0	100,0
Opolski	11 934	11 446	420	65	3	100,8	100,7	101,9	101,6	75,0
Prudnicki	4 480	4 289	149	40	2	100,2	100,2	102,1	97,6	100,0
Strzelecki	5 247	4 965	236	43	5	99,8	99,8	100,9	100,0	100,0
Miasto Opole	20 521	19 658	661	165	35	100,5	100,4	101,5	98,8	100,0
Województwo opolskie	100 077	95 865	3 450	676	86	100,0	100,0	101,5	99,0	98,9

Źródło: [Biernacka, Dzierżanowska, Mulica (red.) 2015, tabela 3, s. 32-51].

wanych było 100 tys. podmiotów gospodarki narodowej, tj. tyle, ile przed rokiem. Zdecydowana większość to przedsiębiorstwa mikro (tab. 4).

W przekroju terytorialnym w 2014 r. najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych było w mieście Opole (około 20,4% ogólnej liczby jednostek), a następnie w powiatach: nyskim (14,0%), opolskim (11,8%) i brzeskim (10,1%). Najmniej podmiotów liczyły powiaty: głubczycki (4,0%), namysłowski (4,3%), prudnicki (4,5%). W większości powiatów odnotowano niewielki wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów w porównaniu z 2013 r. Spadek obserwuje się w powiatach strzeleckim, nyskim, krapkowickim, głubczyckim i brzeskim (tab. 3). Cechą charakterystyczną jest wzrost liczby małych przedsiębiorstw względem 2013 r. Niewielki wzrost w tej grupie przedsiębiorstw obserwujemy we wszystkich powiatach, z wyjątkiem powiatu nyskiego, gdzie nastąpił spadek o 0,4% w stosunku do 2013 r.

Tabela 5. Przedsiębiorstwa województwa opolskiego zarejestrowane w systemie REGON w porównaniu z liczbą mieszkańców oraz przypadające na 1 km^2 w 2014 r.

Powiaty	Liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców		Liczba podmiotów gospodarczych na 1 km^2	
	ogółem	MŚP (0-49)	ogółem	MŚP (0-49)
Brzeski	1099	1110	11,5	11,4
Głubczycki	848	837	6,0	5,9
Kędzierzyńsko-kozielski	939	931	14,5	14,4
Kluczborski	934	929	7,3	7,3
Krapkowicki	753	745	11,0	10,9
Namysłowski	996	991	5,7	5,7
Nyski	989	986	11,3	11,2
Oleski	838	834	5,1	5,6
Opolski	896	891	7,5	7,8
Prudnicki	791	784	7,8	7,8
Strzelecki	692	656	7,1	7,0
Miasto Opole	1716	1700	211,6	209,5
Województwo opolskie	1000	992	10,6	10,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Województwo opolskie*… 2014].

Bardziej precyzyjnym wyznacznikiem przedsiębiorczości jest wskaźnik wyrażony liczbą podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców oraz na 1 km^2. Dane z tab. 5 wskazują, że w końcu 2014 r. największa koncentracja podmiotów gospodarki narodowej, wyrażająca się w liczbie podmiotów przypadających na 1 km^2, wystąpiła na terenie miasta Opole (212 podmiotów). Najmniejszy wskaźnik odnotowano w trzech powiatach: oleskim,

namysłowskim i głubczyckim (po około 6 podmiotów na 1 km^2). Poziom przedsiębiorczości określa także liczba podmiotów przypadających na 10 tys. ludności powiatu. W końcu 2014 r. w województwie opolskim na 10 tys. ludności przypadało 1000 podmiotów gospodarczych, a 992 małych i średnich przedsiębiorstw, tj. zatrudniających do 49 osób. W przekroju terytorialnym najkorzystniejsze wskaźniki odnotowano w powiatach: brzeskim, namysłowskim, nyskim oraz mieście Opole. Najniższe wskaźniki wystąpiły w powiatach strzeleckim i krapkowickim.

Tabela 6. Przedsiębiorstwa województwa opolskiego zarejestrowane w systemie REGON w porównaniu z liczbą osób w wieku produkcyjnym w 2014 r.

Powiaty	Liczba ludności w wieku produkcyjnym	Liczba podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym	
		ogółem	MŚP (0-49)
Brzeski	58 071	173	172
Głubczycki	29 870	134	132
Kędzierzyńsko- kozielski	61 555	148	146
Kluczborski	43 443	144	143
Krapkowicki	42 430	115	113
Namysłowski	27 377	156	155
Nyski	89 509	155	153
Oleski	42 199	130	129
Opolski	87 920	136	134
Prudnicki	35 810	125	123
Strzelecki	49 601	106	104
Miasto Opole	75 492	272	269
Województwo opolskie	643 277	156	154

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Województwo opolskie*… 2014].

Bardziej precyzyjnym wskaźnikiem poziomu przedsiębiorczości mieszkańców województwa opolskiego jest relacja liczby podmiotów gospodarczych przypadających na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym określonego powiatu. W końcu 2014 r. w województwie opolskim na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym przypadało 156 podmiotów (rok wcześniej było to 153). W przekroju terytorialnym najkorzystniejsze wskaźniki odnotowano w powiatach: brzeskim, namysłowskim, nyskim i mieście Opole. Najniższe wskaźniki wystąpiły w powiatach: strzeleckim, krapkowickim i prudnickim. Analizowane wskaźniki potwierdzają występowanie istotnych różnic wewnątrz województwa opolskiego.

6. Zakończenie

Uwzględniając zmienne demograficzne i rozwoju gospodarczego, możemy stwierdzić, że województwo opolskie jest regionem wewnętrznie zróżnicowanym. Na główny wyraz i przyczyny zróżnicowania składają się:

- Spadek liczby ludności w 2014 r. w stosunku do 2013 r. we wszystkich powiatach. Czynnikiem różnicującym jest przyrost naturalny, którego wielkości brzegowe wahają się od –357 (powiat nyski) do +7 (powiat opolski), a wartość wskaźnika obrazującego przyrost naturalny na 1000 mieszkańców kształtuje się od –3,1 w powiecie głubczyckim do +0,1 w powiecie opolskim.
- Negatywne znaczenie skali i struktury migracji. Saldo migracji nadal pozostaje ujemne. Więcej osób odpływa z województwa na stałe, niż napływa. Ponad połowa osób wymeldowanych z pobytu stałego w 2014 r. wyjechała do innych województw, a pozostali emigrowali za granicę, w tym do Niemiec. Wielkości różnicujące w poszczególnych powiatach zawierają się w przedziale –479 dla powiatu nyskiego do +89 dla powiatu opolskiego. Należy zaznaczyć, że powiat opolski, mimo dodatniego salda migracji, ma najwyższe saldo ujemne migracji zagranicznych.
- Silny wpływ migracji na kształtowanie się sytuacji demograficznej w regionie opolskim, zwłaszcza w jego jednostkach zamieszkałych przez ludność rodzimą, różnicuje problem demograficzny w poszczególnych powiatach województwa opolskiego.
- Bezrobocie jest zjawiskiem raczej równomiernie rozłożonym na obszarze województwa. Na uwagę zasługuje spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych we wszystkich powiatach województwa opolskiego. Bardziej widoczne różnice występują w kształtowaniu się stopy bezrobocia: powiat prudnicki charakteryzuje bardzo wysoka stopa bezrobocia (18,1), miasto Opole – relatywnie niska (5,9).
- Sytuacja na rynku pracy we wszystkich powiatach jest silnie uzależniona od liczby działających podmiotów gospodarczych; 90% podmiotów gospodarczych we wszystkich powiatach stanowią małe i średnie przedsiębiorstwa i to one w głównej mierze tworzą miejsca pracy. Najlepsza sytuacja występuje w powiatach brzeskim, nyskim i opolskim, najgorsza zaś − w powiatach głubczyckim, namysłowskim i prudnickim.
- Depopulacja, starzenie się społeczeństwa, ujemny przyrost naturalny, migracje dotykają wszystkie powiaty województwa opolskiego, powodując ubytek liczby osób w wieku produkcyjnym, a w konsekwencji − ich starzenie. Najkorzystniej przedstawia się sytuacja w powiecie nyskim i opolskim, gdzie skupione jest około 14% ogółu ludności w wieku produkcyjnym. Najgorsza sytuacja występuje w powiecie głubczyckim, który skupia tylko 4% ogółu ludności w wieku produkcyjnym.

Podsumowując, można stwierdzić, że najmniejszym zróżnicowaniem spośród analizowanych wskaźników w regionie charakteryzowały się wskaźniki przedsię-

biorczości. Analiza wybranych wskaźników wskazała jednoznacznie, iż dalszy rozwój regionu opolskiego jest silnie zdeterminowany demograficznie. Utrzymanie się w dotychczasowym kształcie i dynamice niekorzystnych zjawisk i procesów demograficznych we wszystkich jednostkach terytorialnych Opolszczyzny zagraża jej dalszemu rozwojowi.

Analiza w układzie przestrzennym jednostek NTS 4 wybranych z trzech obszarów czynników pozwoliła dostrzec wyraźną korelację między sytuacją na lokalnym rynku pracy a sytuacją demograficzną, a także znaczne dysproporcje między poszczególnymi jednostkami. Powinny one stanowić priorytetowe wyznaczniki do prowadzenia odpowiednio sprofilowanej regionalnej polityki społeczno-gospodarczej.

Literatura

Biernacka J., Dzierżanowska B., Mulica W. (red.), 2015, *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze Regon w województwie opolskim w 2014 roku*, Informacje i Opracowania Statystyczne, Opolski Ośrodek Badań Regionalnych Urzędu Statystycznego w Opolu, Opole.

Bucka M., 2010, *Małe i średnie przedsiębiorstwa motorem przedsiębiorczości w gospodarce województwa opolskiego*, Opolskie Roczniki Ekonomiczne, tom XVIII, red. Z. Mikołajewicz, Opole.

Heffner K., 2012, *Migracje a rozwój regionu. Znaczenie procesów migracyjnych dla rozwoju regionów w Polsce*, [w:] *Społeczeństwo Śląska Opolskiego 1945-2011-2035 – aspekty społeczne, demograficzne i rynku pracy*, Rauziński R., Sołdry-Gwiżdż T. (red.), Rządowa Rada Ludnościowa, PIN − Instytut Śląski w Opolu, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego , Opole – Warszawa.

Jończy R., 2006, *Wpływ migracji zagranicznych na dysharmonię rozwoju województwa opolskiego ze szczególnym uwzględnieniem rynku pracy,* Opole.

Jończy R., Rokita-Poskart D., Tanas M., 2013, *Exodus absolwentów szkół średnich województwa opolskiego do dużych ośrodków regionalnych kraju oraz za granicę*, Opole.

Kotowska I.E., Sztanderska U., 2007, *Zmiany demograficzne a zmiany na rynku pracy w Polsce,* [w:] *Aktywność zawodowa i edukacyjna a obowiązki rodzinne w Polsce w świetle badań empirycznych*, Kotowska I.E., Sztanderska U., Wóycicka I. (red.), Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.

Rauziński R., Sołdra-Gwiżdż T. (red.), 2012, *Społeczeństwo Śląska Opolskiego 1945-2011-2035. Aspekty społeczne, demograficzne i rynku pracy*, Opole.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego, 2013, Zarząd Województwa Opolskiego, Opole.

Rostropowicz-Miśko M., 2007, *Migracje ludności ze Śląska Opolskiego do Niemiec w latach 1989--2005. Aspekty demograficzne, społeczne, ekonomiczne*, Opole.

Rocznik statystyczny województwa opolskiego 2015, Urząd Statystyczny w Opolu, Opole 2015.

Rostropowicz-Miśko M., Zagórowska A., 2014, *Wybrane problemy starszych mieszkańców województwa opolskiego w kontekście zagranicznych migracji zarobkowych ich dzieci,* [w:] *Społeczne skutki zagranicznych migracji mieszkańców województwa opolskiego − wybrane problemy dzieci i osób starszych. Raporty z badań OIS ROPS w Opolu,* projekt finansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego ROPS, Opole. *Rynek pracy w województwie opolskim w 2014 r.*, Urząd Statystyczny w Opolu, Opole.

Solga B., 2013, *Miejsce i znaczenie migracji w rozwoju regionalnym*, Politechnika Opolska, Opole.

Społeczne skutki zagranicznych migracji mieszkańców województwa opolskiego − wybrane problemy dzieci i osób starszych. Raporty z badań OIS ROPS w Opolu, 2014, projekt finansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego ROPS, Opole.

Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020, 2012, 2014, Samorząd Województwa Opolskiego, Opole.

Witkowski J., 2002, *Rozwój ludności a rynek pracy − Polska i Europa*, [w:] *Problemy demograficzne Polski przed wejściem do Unii Europejskiej,* Warszawa.

Województwo opolskie − podregiony, powiaty, gminy w 2014 roku, 2014, Urząd Statystyczny w Opolu, Opole.

Zagórowska A., 2010, *Oblicze demograficzne Śląska Opolskiego*, [w:] *Kapitał ludzki na Śląsku Opolskim. Przeszłość, teraźniejszość, przyszłość,* Studia i Monografie, zeszyt 268, Politechnika Opolska, Opole.

Zagórowska A., 2014, *Sytuacja na rynku pracy województwa opolskiego 10 lat po akcesji Polski do Unii Europejskiej. Wybrane aspekty*, [w:] *Polska po 10 latach członkostwa w Unii Europejskiej z perspektywy rynku pracy Śląska*, Zagórowska A. (red.), Opole.